

*Оксана Орлик, к.е.н., доцент,
доцент кафедри інформаційних систем в економіці
Одеського національного економічного університету, м. Одеса*

ЕТАПИ ТА ОСОБЛИВОСТІ ПРОЦЕСУ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ФІНАНСОВОЇ БЕЗПЕКИ СУБ'ЄКТІВ ГОСПОДАРЮВАННЯ

Найважливішим елементом економічної безпеки як країни в цілому, так і окремих суб'єктів господарювання, завжди була фінансова безпека.

Сучасний період економіки характеризується світовою фінансовою кризою, процесами світової глобалізації та нестабільністю цін на ринках сировини, матеріалів, енергоносіїв. Повноцінне та ефективне вирішення задач, що стоять перед підприємницькими структурами, багато в чому залежить від результативності їх господарської діяльності, яку вони здійснюють в умовах невизначеного і конкурентного середовища, під впливом внутрішніх і зовнішніх факторів. У цих умовах перед кожним суб'єктом господарювання гостро стоїть проблема забезпечення його фінансової безпеки.

Принципово важливою особливістю розгляду проблематики фінансової безпеки є її розгляд не тільки на рівні національної економіки в цілому, але й на рівні суб'єкта господарювання.

Посилення конкуренції, скорочення тривалості життєвого циклу продукції, інфляційні процеси, відсутність доступних банківських кредитів, зниження ділової активності фондового ринку, сприяють зростанню рівня динамічності і невизначеності зовнішнього середовища, з урахуванням якого здійснюється фінансово-економічна діяльність підприємства [3, с.38-39].

Фінансова безпека посідає особливе місце в системі економічної безпеки підприємства, впливаючи абсолютно на всі сфери його діяльності. Це пояснюється тим, що рівень фінансової безпеки будь-якого підприємства визначає його можливості забезпечувати інші складові економічної безпеки, а зміни в будь-якій сфері підприємства в кінцевому результаті відображаються на його фінансовій безпеці.

Виділяють п'ять рівнів фінансової сталості та відповідно п'ять рівнів фінансової безпеки суб'єкту господарювання:

- абсолютна фінансова сталість та фінансова безпека: суб'єкту господарювання достатньо власних оборотних засобів для функціонування;
- нормальна фінансова сталість та фінансова безпека: суб'єкту господарювання практично достатньо власних оборотних засобів;
- нестійкий фінансовий стан і рівень безпеки: суб'єкту господарювання недостатньо власних оборотних засобів, тому воно залучає середньострокові та довгострокові позики і кредити;
- критичний фінансовий стан і рівень безпеки: суб'єкт господарювання, окрім середньострокових та довгострокових позик і кредитів, залучає короткострокові;
- кризовий фінансовий стан і рівень безпеки: суб'єкт господарювання не може забезпечити фінансування своєї діяльності ані власними, ані залученими засобами [1, с.102].

Фінансова безпека в цілому досягається діяльністю не тільки у фінансовій сфері підприємства, а й у сполучених з нею сферах. Формування і функціонування системи фінансової безпеки підприємства пов'язано із різноманітними процесами. Враховуючі це, процес забезпечення фінансової безпеки підприємства можна представити у вигляді певних етапів:

1. Розробка системи фінансово-економічних інтересів підприємства, які потребують захисту в процесі його господарської діяльності.

На першому етапі процесу забезпечення фінансової безпеки відбувається: визначення переліку пріоритетних фінансово-економічних інтересів підприємства; формування інтересів суб'єктів зовнішнього середовища; побудова рейтингу інтересів; оцінка внутрішньої та зовнішньої несуперечливості інтересів; кількісна та якісна оцінка інтересів; оцінка можливості усунення протиріч інтересів; визначення форм гармонізації інтересів підприємства та інтересів суб'єктів зовнішнього середовища.

2. Формування переліку факторів та змін, які впливають на підприємство.

Даний етап передбачає: визначення переліку об'єктів аналізу; виявлення факторів зовнішнього та внутрішнього середовища; створення переліку змін зовнішнього і внутрішнього середовища, які можуть вплинути на підприємство в короткостроковому та довгостроковому періоді.

3. Виявлення, аналіз та прогнозування внутрішніх і зовнішніх небезпек й загроз фінансовій безпеці та фінансово-економічним інтересам підприємства.

До процесів, що відбуваються на третьому етапі, можна віднести: створення переліку небезпек і загроз (за напрямками діяльності, підрозділам, етапам виробництва, організаційній структурі); виокремлення множини загроз фінансовій безпеці підприємства; оцінювання ймовірностей їх виникнення; розрахунок розміру можливих збитків від реалізації потенційних або реальних загроз; дослідження чинників, які спричинили збитки [5, с.71].

4. Формування переліку особливо небезпечних факторів небезпек та загроз у діяльності підприємства.

На цьому етапі відбувається моніторинг небезпек і загроз: частота їх виникнення, ймовірність виникнення, можливість нейтралізації (прийняття), втрати, витрачені ресурси на нейтралізацію (прийняття); ранжування виявлених небезпечних факторів за можливостями настання, за ступенем впливу на підприємство, за можливостями вплинути на них чи нейтралізувати [2, с.221].

5. Оцінювання рівня фінансової безпеки підприємства.

Методика оцінювання рівня фінансової безпеки підприємства включає ряд етапів, тісно взаємопов'язаних між собою:

- Вибір системи показників оцінки фінансової безпеки.
- Структуризація показників оцінки фінансової безпеки.
- Обґрунтування методів оцінки фінансової безпеки.
- Формування комплексного інтегрального показника фінансової безпеки.
- Визначення порогових значень показників фінансової безпеки.
- Оцінка рівня фінансової безпеки.

6. Розроблення комплексу заходів із забезпечення фінансової безпеки, розрахунок фінансування можливих заходів, розроблення рекомендацій щодо впровадження їх на практиці.

Етап передбачає: ідентифікацію небезпек; створення алгоритму дій щодо нейтралізації небезпек і використання можливостей їх усунення; ухвалення рішення щодо реакції підприємства на зміни і можливі дії; визначення доцільності здійснення тих чи інших заходів; розробку комплексу заходів щодо нейтралізації (зниження, прийняття) небезпек та загроз; розробку рекомендацій щодо впровадження їх на практиці; розрахунок фінансування можливих варіантів дій і вибір оптимального варіанту.

7. Бюджетне планування реалізації розробленого комплексу заходів із забезпечення фінансової безпеки.

8. Реалізація на практиці запланованих заходів з нейтралізації загроз фінансовій безпеці підприємства.

На даному етапі відбувається: реалізація активних дій і заходів захисту фінансово-економічних інтересів підприємства з використанням різних форм і способів захисту; координація заходів щодо забезпечення фінансової безпеки підприємства; організація взаємодії заходів з усіма підрозділами підприємства і здійснення єдиного управління процесом безпеки підприємства; організація взаємодії з державними та правоохоронними органами [4, с.289-290].

9. Контроль за ходом реалізації запланованих заходів щодо нейтралізації небезпек і загроз, та забезпечення достатнього рівня фінансової безпеки.

10. Оперативне управління системою фінансової безпеки за допомогою механізму зворотного зв'язку.

11. Визначення інформації, яка є найбільш важливою для підприємства у процесі забезпечення фінансової безпеки.

Даний етап характеризується: проведенням аналізу минулого досвіду; визначенням найбільш важливих джерел і каналів інформації; формуванням переліку симптомів і ознак зовнішнього і внутрішнього середовища, які свідчать про можливість виникнення небезпеки.

Дотримання наведених етапів процесу забезпечення фінансової безпеки та врахування його особливостей, сприятиме: запобіганню погіршення фінансово-господарського стану підприємства; зменшенню ступеня впливу загроз і можливих завданих збитків; підвищенню рівня фінансової безпеки.

При цьому, для підвищення рівня фінансової безпеки підприємства необхідно також: регулярно стежити за фінансовим станом підприємства, проводячи аналіз найважливіших фінансово-економічних показників; уникати надмірного зловживання позиковими засобами, якщо є можливість покриття заборгованості або розвитку за рахунок власних коштів; враховувати всі можливі сценарії розвитку та мати декілька відпрацьованих варіантів протидії небезпекам і загрозам; своєчасно підвищувати кваліфікацію і дисциплінарну відповідальність співробітників підприємства, знижувати ризик недбалих, недобросовісних або шахрайських дій з їх боку тощо.

Список використаних джерел:

1. Ареф'єва, О. В. Економічні основи формування фінансової складової економічної безпеки [Текст] / О. В. Ареф'єва, Т. Б. Кузенко // Актуальні проблеми економіки. – 2009. – № 1(91). – С. 98-103.
2. Иванюта, Т. Н. Основные подходы к формированию системы экономической безопасности на предприятиях [Текст] / Т. Н. Иванюта // Молодой ученый. – 2013. – № 4. – С. 215-223.
3. Орлик, О. В. Методи управління фінансово-економічною безпекою [Текст] / О. В. Орлик // Сборник научных трудов SWorld. – Иваново : МАРКОВА АД, 2014. – Т. 28. – Вып. 1. – С. 37-41.
4. Орлик, О. В. Финансово-экономическая безопасность предприятия и принципы ее обеспечения [Текст] / О. В. Орлик // Economics and management: theory and practice : collection of scientific articles. – 2014. – Vol. 2. – P. 286-291.
5. Фінансово-економічна безпека підприємств України: стратегія та механізми забезпечення [Текст] : монографія / Т. Г. Васильців, В. І. Волошин, О. Р. Бойкевич, В. В. Каркавчук ; за ред. Т. Г. Васильціва. – Львів : Ліга-Прес, 2012. – 386 с.